

МРНТИ 18.41.91

Лина Салжан¹¹*Құрманғазы атындағы қазақ ұлттық консерватория
Алматы, Қазақстан***ҚЫТАЙДА МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТАРИХИДАМУ СИПАТЫ,
ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢДЕРІ**

*«Музыкалық өнер- әуендерді,
сондай-ақ оларды барынша тартымдырақ
және кемелірек нәрселермен шұғылданатын өнер».*
Әл-Фараби

Аннотация

Мақалада Қытайдың музыкалық білім беру жүйесінің даму тарихы кезеңдерге бөліп қарастырылды. Музыкалық білім беру жүйесінің ерекшелігі, қоғамға қажеттілігі мен негізгі бағыты құжаттарға негізделіп, мазмұндық сипаты жазылды. Сонымен қатар, Қытайдағы музыкалық білім беру жүйесін жүзеге асыратын педагог кадрларын дайындау мәселесі мен дәрежесі зерделенді. Музыкалық білімді беретін оқу орындарының қалыптасуы мен оқу-тәрбие үрдісі кеңінен зерттелді. Қытайдың кәсіби музыка мамандарын даярлау жұмысының алғышарттары мен әр уақыттағы өзгешіліктері баяндалады. Оқу орындарында жүргізілетін Музыка сабақтарының қалыптасқан үлгілері және жеке (индивидуальный) сабақтардың құрылымдық сипаты жазылған. Музыкалық білім беру жүйесін тұтастай зерделеуде салыстырмалы түрде өзге елдердің тәжірибесі ұсынылған. Сонымен қатар, Қытай меткпетерінде музыкалық білім беретін арнайы мамандарды даярлаудың өзіндік тарихи кезеңдері топтастырылды және кестеде жылдарға бөліп қарастырылды. Оның мемлекеттегі музыкалық білімді басқарудың бір тәсілі, адамдарды тәрбиелеудегі маңызды фактор және әлеуметтік үйлесімділікке жету құралы ретіндегі әлеуметтік-саяси рөлі атап көрсетілді. Мақала барысында көптеген ғалымдардың музыка адамның табиғи психоэмоционалдық реакцияларының көрінуіне және оның табиғатпен бірігуіне мүмкіндік жасау керектігі жөнінен зерттеулерін келтірген.

Түйінді сөздер: Музыкалық білім, музыкалық білім беру жүйесі, музыкант-педагогтың шығармашылық әлеуеті, кәсіби біліктілік.

Лина Салжан¹¹*Казахская национальная консерватория имени Курманазы
Алматы, Казахстан***СИСТЕМА КИТАЙСКОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ****Аннотация**

В статье рассматривается история и процесс развития системы музыкального образования Китая. Содержание статьи соответствует теме, где раскрыто поэтапное развитие музыкального образования с описанием особенностей с подтверждением документационных основ. Кроме этого используются материалы по поддержке и подготовке педагогических кадров-музыкантов. Выявлены тенденции развития начального, среднего, специализированного и высшего музыкального образования Китая. Описаны предпосылки и даны основные сведения о профессиональной подготовке педагогических кадров музыкантов Китая. Также описана структурная характеристика классных уроков музыки и индивидуальных занятий в образовательных учреждениях. Автор приводит примеры музыкального образования из опыта других стран. Кроме того, рассмотрены некоторые исторические этапы подготовки музыкального образования Китая, и сгруппированы и разбиты по годам в таблице. Автор отмечает, что одним из важных факторов и способов управления музыкальным образованием в стране является

социальная и политическая роль страны, как инструмента достижения социальной сплоченности. В раскрытии сущности темы, автор приводит примеры из исследований многих ученых, которые выявили, что музыка позволила людям проявлять естественные психоэмоциональные реакции и способствует интегрироваться с природой.

Ключевые слова: Музыкальное образование, система музыкального образования, творческий потенциал педагога музыканта, профессиональная квалификация

Lina Salzhan¹

¹*Kurmangazy Kazakh National Conservatoire*

SYSTEM OF CHINESE MUSIC EDUCATION: HISTORY OF FORMATION AND STAGES OF DEVELOPMENT

Abstract

The article discusses the history and process of music education development in China. The content of the article matches the theme of which is disclosed phased reeks of music education with a description of features of the confirmation of documentary bases. In addition, materials are used for the support and training of pedagogical personnel-musicians. The development trends of primary, secondary, specialized and higher music education in China are revealed. The prerequisites are described and basic information is given on the professional training of pedagogical cadres of Chinese musicians. Also described is the structural characteristic of classroom music lessons and individual lessons in educational institutions. In general, it gives examples of music education from the experience of other countries. In addition, some historical stages of the preparation of music education in China are considered and are grouped and broken down by year in the table. The author notes that one of the important factors and ways of managing music education in the country is the social and political role of the country as a tool for achieving social cohesion. In disclosing the essence of the topic, the author cites examples from the study of many scientists who found that music allowed people to manifest natural psycho-emotional reactions and helps integrate with nature.

Keywords: Musical education, music education system, the creative potential of a music teacher, professional qualifications

Бүгінгі таңда музыка өнері пайда болуымен қатар, өзінің тәрбиелік қызметін атқарып, сарқылмас рухани қазынаға айналды. Музыкалық тәрбие беру — педагогикалық оқу — әдістемелік жүйесінде нақты орын алып келеді. Бұл өнер мәдениеттің әлеуметтік тәжірибесін жеткізумен қатар қалыптасып, тәрбие тәжірибесін адамзатқа танытып, мәдениеттің дамуына ықпалын тигізеді. Музыкалық білім беру жүйесінің қажеттілігі, оның қоғам сұранысына байланысты өзектілігі қай уақытта болмасын айқын көрініс тапқан және өзіндік даму үрдісі қалыптасқан. Жалпы музыкалық білім беру жүйесі барлық елде, мемлекетте өзіндік сипатқа ие, мазмұндық ерекшелігі болады. Бүгінгі зерттеу мәселесі Қытайда музыкалық білім беру жүйесінің жалпы даму тарихы төңірегінде болмақ.

Мұрағат материалдарының негіздемесі бойынша XIX ғасырдың екінші жартысында Қытай бірте-бірте жаңа музыкалық білім мен дағдыларды қалыптастыру мақсатында білім беру бағдарламасын жасады. Оның құрылуы мен дамуы заманауи қытайдың музыкалық мәдениетінің құрылуымен өзара байланысты. Оның жалпы тарихи даму кезеңдері мен сипаттамалары төменде көрсетілген марағат құжаттарында көрініс тапқан:

1. Қытайда бұрынғы уақытта жалпы өнер ұғымы қазіргі уақытта Музыкалық білім деген мағынада сипатқа ие. Музыкалық білім Цин әулетінің 1898 реформа қозғалысына дейін бастау алса, реформадан кейін жалғасын тапты. Ең бастапқы кезде әуесқойлықтан бастап арнайы музыкалық сауат ашу үрдісі қалыптаса бастады. Осы кезеңдерде кәдімгі мектептердің музыкалық білім беру жүйесі қызығушылық негізінде құралған үйірмелер ашылса, кейіннен 1919 жылы «мамырдың 4-ші» қозғалысының әсерінен музыкалық

педагогикалық білім мен кәсіби музыкалық білім біртіндеп орнатылды. Оның негізгі міндеті - жалпы білім беру мектептерінде музыкалық білім беруді дамыту және жетілдіру үшін әртүрлі музыкалық мамандарды ұсыну болды.

2. Қытайда 1949 жылға дейін тәуелсіз кәсіби музыка мектептері көп болды. Олардың көпшілігі колледждер мен өнер колледждеріне арналған музыкалық департаменттерге қарасты болды. Мамандандырылған музыкалық білімі бар мамандар талантты балаларды дамыту және Батыс Еуропа музыкалық мәдениетін таныстыру үшін ерекше күш жұмсады және белгілі бір үлес қосты деуге болады. Соған қарамастан, сол кездегі әлеуметтік жағдайлармен шектелмей, мектепте музыка пәнін жүргізу ауқымы аз болды және сабақ жүргізу уақытының сағат саны аз болғандықтан, жергілікті дәрежеде білім қамтылмады. Аталған себептер нәтижесінде Еуропа мен Америка Құрама Штаттарына ұқсас мектептердің білім беру жүйесі орнығып, сол елдердің тәжірибесіне сүйене келе оқыту мазмұны мен әдістері негізінен пайдаланылды. Бұл жағдай қазіргі заманғы Қытайда әлеуметтік өзгертуді талап етеді, сондай-ақ, Қытайдың жалпы білім беру жүйесінің ерекшелігіне сай музыкалық білім беру жүйесін қайта құру қажет деп атайды.

3. Қытай елінің Жапонияға қарсы соғыс кезінде әртүрлі революциялық базаларда құрылған көркемөнер мектептері ашылды. Бұл мектептерде қысқа мерзімді оқыту жүзеге асырылды. Музыкалық теория және практика музыкалық дарындардың топтарын дамыту үшін қабылдады.

4. Қытай Халық Республикасының негізін қалағаннан кейін, Қытайдың музыкалық білім беру саласы моральдық, интеллектуалдық және физикалық аспектілерді жан-жақты дамытуға бағытталған білім беру саясатын жүзеге асыруға ұмтылады. Арнайы музыкант-педагог мамандарын педагогикалық тәжірибеден өткізу арқылы адамға ең қажетті деп есептейтін этикалық және идеологиясы мықты қызметкер болуға міндеттелді. Музыкалық білім беру үрдісі оқушы, студенттердің дұрыс дүниетанымын, этикасын, көркемдік көзқарасын, әсіресе ұлттық музыкалық тұжырымдаманың дұрыс қалыптасуын жіті мақсат етті және дамытуды көздеді. Отыз жылдан астам уақыт бойы музыкалық білім беру индустриясы музыкалық білім беру, мұғалімнің музыкалық білімі, кәсіби музыкалық білім беру және қарапайым мектептерде әлеуметтік музыкалық білім беру саласында жан-жақты дамыды. Жалпы оқу процесі жүріп жатқан мектептердің ауқымы, саны мен сапасы тез дамып, жетілдірілді және музыкалық білімнің алға қарай жедел дамуы Қытай ерекшелігіне социалистік білім беру жүйесінің бағытында болғанына байланысты деп есептейміз.

Қытайда жалпы мектеп базасында музыкалық білім беру бастауыш және орта мектептерде музыкалық сабақтардың түбегейлі мақсаты балалар мен жастарға эстетикалық тәрбие беру болып табылады. XX ғасырдың басында, Қытайдың жаңа мектебінің ашылуымен қатар 1903 жылдан бастап музыка класы қарапайым мектептерде «ән айту» және «ән» деп оқыту пәні ретінде енгізілді. Осы уақытта мектеп әндері өте жақсы дамыды, көбейді және танымалдылық бағыты кеңейді [1].

1912 жылы Қытай Республикасы қалыптасу кезеңінде шетелден білім алған патриоттық зиялы қауым көптеп оралды. Олар Gong- яғни, мектептегі ән сабағын қайта бағдарламалау жұмысын жүргізе бастады. Қытайда жалпы музыкалық білім беру жүйесін дамытуға байланысты көптеген жұмыстар атқарды. Ең тұшымды еңбек ретінде енген музыка саласы бойынша көптеген оқулықтарды баспадан өткізеді. Сонымен қатар мектеп базасына арналған **6 томдық** оқу-әдістемелік құрал ендіреді. Дегенмен, кейіннен қоғамда орын алған саяси тұрақсыздық салдарынан бастауыш және орта мектептерде музыкалық білім беру дағдарысы ұзаққа созылып, азайып кетті.

1920-шы жылы орын алған «4 мамырдағы жаңа мәдениет қозғалысы» әсерінен құрылған музыкалық білім беру және кәсіби музыкалық білім беру мұғалімдерінің қауымдастығы қарапайым үлгіде музыкалық білім беру мамандарын даярлаудың жаңаша көзін ұсынды [2]. 1923 жылдан бастап мектептерде музыка сыныбын ашу көзделді. Ұлттық білім беру қауымдастығы ретінде «Оқу жоспары Құрылымы» дайындалып, негізгі

ережелері мен талаптар айшықталған негізгі және кіші мектеп жасындағы балаларға арналған музыка сабағын ұсынды. Осы бағдарлама негізінде 1930-шы жылдардан кейін Ұлттық үкімет білім министрлігі орта мектептерде музыка сабақтарының ашылуына көптеген өзгерістер енгізді. Музыка сабағының бағдарламаға сәйкес оқулықтар дайындауға, әдістемелік қор кеңейтуге, мамандардың білктілігін арттыру курстарын жетілдіруге күш салды.

Мұрағат деректеріне сүйенсек, 1934 жылы Білім және ғылым министрлігі бастауыш және орта мектептерде (төменгі, орта және жоғары буын білім алу буындары) музыканы оқытудың барлық деңгейлерін жасау үшін жауапты комитетке ең ықпалды әрі тиімді болып саналатын «Бастауыш мектеп музыка оқулықтары» жинағы маңызды болып табылады. Сол қаулы нәтижесінде арнайы құрастырылған мектеп музыка оқулықтары жазылып, алғашқы томы – «Бастауыш мектептегі музыка оқулығы» деген атаумен жарыққа шықты. Сонымен қатар, «Құқықтану кіші мектеп мектебінің музыкалық оқулықтары» (6 том), Хуан Ци, Ying Shangneng және Чжан Юджэн құрастыруымен коммерциялық үлгіде басылып шығады. Аталған оқулықтар үлкен қалаларда ғана пайдаланып, кіші ауқымдағы жергілікті жерлерде тапшы болады [3].

Қытайдағы музыкалық білім беру жүйесінің тағы бір аумалы кезеңі 1935 жылдан кейін Жапониямен қақтығысы мен саяси дүрбелеңге байланысы маңызды рөл атқарып, революциялық әндер мен жапон қозғалысына қарсы әндердің таралуына себеп болды.

Қытай Халық Республикасы құрылғаннан кейін, музыкалық білім беру жүйесі тұрақты қалыпқа көшті деуге негіз бар. Музыкалық білім бастауыш және орта мектеп базасында міндетті пән ретінде жүргізілді. Музыка пәні ауқымында адамгершілік, интеллектуалдық және физикалық эстетикалық білімдер кешені тұлғаны дамытудағы маңызды бөлігі болып саналды. Сонымен қатар, музыкалық педагогикалық білім беру жүйесі аталған мектептерге педагогикалық кәсіби білімі бар мамандарды, яғни музыка пәні мұғалімдерін даярлай бастады.

Осындай көп ауқымды білімді музыка пәні арқылы қажет деп есептей келе Қытай жалпы музыка біліміне 1950 жылдардан бастап ерекше назар аударып, тұрақты дамытып отыруға қол жеткізген кезең болды. Әсіресе 1960 жылы орын алған «Мәдени революция» реформасын енгізгеннен кейін, жалпы музыкалық білімді дамыту қоғамдағы қажетті сала болып есептелді. 1970 жылдардың соңы мен 1980 жылдардың басына дейін, жалпы музыкалық білім беретін пәндер бойынша қайта өңделіп, мектептің музыка пәні дәрісханаларының оқу-әдістемелік қоры ұлғайды және оқуға қажетті құрал-жабдықтармен жасақталды.

Енді осы мектептерде музыкалық білім беретін арнайы мамандарды даярлаудың өзіндік тарихи кезеңдері орын алды.

№	Оқу мекемесі	Ашылу жылы	Сипаты	Қазіргі күнгі атауы
1	Шанхайдағы мамандандырылған қалыпты мектеп	1919 жыл	Wu Mengfei, Liu Zhiping және Feng Zikai екі бөлікке бөлінген бөлімді ұйымдастырды: жоғарғы бөлімі және екінші бөлімі 1922 жылы Шанхайдың өнер маманы Қалыпты мектеп деп өзгертілді	Шанхайдың өнер маманын даярлайтын қалыпты мектеп
2	Ұлттық Пекин Әйелдер Жоғары Қалыпты дыбыс қою арнайы мамандандырылған оқу курсы	1920 жыл	Пекин қаласында Әйелдер Жоғары Қалыпты дыбыс қою арнайы мамандандырылған оқу курсының бағыты ән айту және дауысты қалыптастыру (постановка голоса) мазмұнында жүргізілді. Оқу курсының көлемі	Бейжің Әйелдер Қалыпты Университетінің музыка факультеті.

			1-1,5 жылды құрады. 1921 жылы Тәуелсіз музыка департаментке ауыстырылды. 1925 жылы желтоқсан айынан бастап Бейжің Әйелдер Қалыпты Университетінің музыка факультеті болып өзгертілді. Алғашқы кафедра меңгерушілерінің қатарында XiaoYouMei, YangZhongZi-лар басқарып, музыкалық білімді дамытуға орасан үлес қосты.	
3	Шанхай ұлттық музыка колледжі	1929 жыл	1929 жылдың тамыз айында Шанхай ұлттық музыка колледжі ресми түрде Қытайдың кәсіби музыкалық колледждерінде құрылған музыкалық педагогикалық білім берудің алғашқы бағдарламасы болып табылатын мұғалім бөлімін (кейінірек бакалавриат және педагогикалық бөлім) ашып, маман дайындады.	Шанхай ұлттық музыка колледжі
4	Фуцзянь Ұлттық музыка институты	1930 жыл	Ұлттық музыканы дамыту бағытында оқытылды. Аспаптық, әншілік өнерге оқытып, маман дайындады.	Фуцзянь Ұлттық музыка институты
5	Хебе әйелдер колледжі (музыкалық бөлімі).	1930 жыл	Хебе әйелдер колледжінің музыкалық бөлімі болып табылады, 1930 жылы Тяньцзинде салынған.	Хебе әйелдер колледжі

Кесте 1. Қытайдағы музыка пәні мамандарын даярлау жүйесі және ресми музыкалық педагогикалық оқу орындарының қалыптасу кезеңдері.

Кестеде көрсетілген музыка бағытында маман даярлау оқу орындарының тарихи аспектілері өз ретінде үздіксіз дамып, бүгінгі күні негізі мығым ірі оқу орындары болып саналады. 30-шы және 40-шы жылдары музыка мұғалімінің білімі белгілі бір прогреске қол жеткізді, аталған оқу орындары дамып, білімділік сипаты кеңейді.

Қытай Халық Республикасының құрылғанынан кейін, провинциялар, муниципалитеттер мен автономды аймақтардағы жергілікті халықты оқытатын Қалыпты университеттердің басым көпшілігі, білім берудің ар түрлі бағытын ендіре бастады. Мамандар колледжде, білім департаментіне қарасты музыкалық бюроларда, департаменттің ұйымдастырылған оқу курстарынан білімдерін жетілдіріп, қарапайым мектептерде музыка пәнінен дәріс берді. Қытайдағы музыкалық білім беру жүйесі 1985 жылдан бастап қалыпты жағдайда жұмыс атқарды. Қытайда 45-тен астам Қалыпты Колледждер ашылды. Колледждерде Музыкалық немесе Өнер кафедралары ашылып, оның ішінде жылма-жыл мемлекет тарапынан оқуға 21 магистранттар мен 24 бакалавр қабылдауға міндеттелді. Аталған магистранттар қалыпты колледждерде, ал бакалаврлар орта мектептерде мұғалімдік қызметке орналасуға мүмкіндік алатын. Сонымен қатар, орта деңгейдегі музыка мұғалімдерінің білімі белгілі бір деңгейге көтерілді [4]. Әртүрлі

провинциялар мен муниципалитеттерде музыкалық сабақтарды ұйымдастыру, музыкалық мұғалімдер курстарын құру немесе қалыпты мектептер мен балабақшаларда элективті курстар өткізу сияқты шараларды жүзеге асырып отырды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қытай энциклопедиясы., Қытай энциклопедиясының Музыкалық ансамблінің редакциялық кеңесі. — Қытай энциклопедиясы баспа үйі, 1989. — 42-45 б.
2. **Cai Zhongde**, Қытай музыкасының эстетикасы тарихы. — Халық музыкасы баспасы, 1995. — 3-6 б.
3. **Джун Бенд**, Ежелгі Қытай музыкасының тарихы. — № 7 — «Чэн Сихай» халықаралық мәдениет баспасы редакциясымен «Халықтар музыка баспасы» топтамасы, 1994. — 13-14 б.
4. **Wang Yhe**, Қытайдағы қазіргі заманғы және қазіргі заманғы музыка тарихы. — №5 — «Халық музыкасы» баспасы, 1991. — 8 б.

References (transliterated)

1. Қытай энциклопедиясы., Қытай энциклопедиясының Музыкалық ансамблінің редакциялық кеңесі. — Қытай энциклопедиясы баспа үйі, 1989. — pp. 42-45.
2. **Cai Zhongde**, Қытай музыкасының эстетикасы тарихы. — Халық музыкасы баспасы, 1995. — pp. 3-6.
3. **Džin Vend**, Ежелгі Қытай музыкасының тарихы. — № 7 — «Чэн Сихай» халықаралық мәдениет баспасы редакциясымен «Халықтар музыка баспасы» топтамасы, 1994. — 13-14 б.
4. **Wang Yhe**, Қытайдағы қазіргі заманғы және қазіргі заманғы музыка тарихы. — №5 — «Халық музыкасы» баспасы, 1991. — p. 8.

Автор туралы мәлімет:

Салжан Лина – Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының «Музыкалық білім беру және психология» кафедрасының 2 курс магистранты. Ғылыми жетекшісі – «Музыкалық білім беру және психология» кафедрасының аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты А.Б. Альчимбаева.

Сведения об авторе:

Салжан Лина – магистрант 2 курса кафедры «Музыкального образования и психологии» Казахской национальной консерватории им. Курмангазы. Научный руководитель – кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры «Музыкального образования и психологии» А.Б. Альчимбаева.

Information about the author:

Lina Salzhan– 2nd year undergraduate student of Kurmangazy Kazakh National Conservatory candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of the department of “Music education and psychology” A.B. Alchimbaeva